

sák meg az előbbieket meggyőzni érveik igazáról, az olvasásnak és információszerzésnek a társadalom életében betöltött nagyon fontos szerepéről, s így segítsék elő a könyvtári ellátásért kiálló politikusi körök fellépését, akkor kérdésessé válik a mozgalom további sorsa. A két fél közötti közvetítő szerepe az írókra

vár, a mozgalom elindítójának szándéka szerint is. Társadalmi ügygé csak a társadalom választott képviselőinek megnyerése révén válhat az olvasás ügye; a szép és okos szó meggyőző ereje az írók tollában rejlik.

Papp István

Gondolatvázlatok az olvasómozgalmi konferencia jegyében

Húsz éve született az olvasó népért mozgalom. Ezt a mondatot tudatosan helyeztem hangsúlyos helyzetbe, azt kívánván vele exponálni, hogy – szerintem – pontatlan az a megítélés amely az 1969-es mezőszentgyörgyi könyvtárvatás (*Könyvtáros*, 1969/6. sz.) 20. évfordulójától számítja a mozgalom életkorát. A mezőszentgyörgyi esemény ugyanis csak egy illusztris alkalom volt, hogy a sajtó is felröppentse a hírt az újszülött létéről, s ily módon is bekerüljön a már élő kezdeményezés a köztudatba. Levél, gyorsírói jegyzőkönyvmásolat, emlékeztető, módszertani kiadvány van a birtokomban, amelyek az olvasó népért mozgalom 1968-as születését bizonyítják, s amelyek (és személyes ténykedésem) alapján kijelenthetem, hogy az a bizonyos mezőszentgyörgyi ünnepség ebben a tekintetben félreértésforrás; a mozgalmat 1969-től eredeztetni olyasféle tévedés, mint amikor valakinek a születési időpontját összecserélik keresztelése dátumával.

A mozgalom felhívását szellemi életünk olyan kiválóságai írták alá, mint *Bernáth Aurél*, *Darvas József*, *Erdei Ferenc*, *Fabri Zoltán*, *Illés Endre*, *Illyés Gyula*, *Jánossy Lajos*, *Lengyel József*, *Major Tamás*, *Nádasdy Kálmán*, *Veres Péter*..., de a „második vonalban” is olyan megszállott apostolok voltak, mint *Váci Mihály*, *Fábián Zoltán*, *Sallai István*..., hogy ne is soroljam tovább.

Az újszülöttet világra segítő spiritusz rektor stáb reprezentánsai – egy-két kivételtől eltekintve – bizony eltávoztak közülünk, de úgy hozta az idő, hogy ebbéli szellemi örökségüket – éppen két évtizeddel az olvasómozgalom fel-

hívásának megfogalmazása után – újból elő kell vennünk. A hagyatéknak az ad még külön időszerűséget, hogy az általuk indított olvasó népért mozgalom nemrég tartotta negyedik országos konferenciáját.

Az olvasómozgalmi konferencia *előkészítő munkálatai* váltották ki belőlem e néhány gondolatot, melyeket ezúton szeretnék másokkal is megosztani.

Reform 68 és 88

1968-ban az olvasó népért mozgalom elindulásakor szintén reformszelek fűjdogáltak: ekkor került bevezetésre az új gazdasági mechanizmus. Igaz, volumenében jóval kisebb mérvű vállalkozás volt, mint amibe most, húsz évvel később belekezdünk, de lényegi változást ígért, így hát azt is nagy társadalmi várakozás előzte meg. Akkor még más fogalmaink voltak a szocializmusról (melyet előbb az osztályellenségtől, majd a fridzsiderszocializmus veszélyétől is féltettünk), s eszmei offenzívát, békeharcot, az imperializmus farkasétvágyát meg egyéb – ma már kevéssé divatos – kifejezéseket tartalmaztak a szemináriumi brosúrák. Tény azonban, hogy az ország akkor is meg akart újulni, s ebben a megújulási légkörben ismerték fel jó néhányan, hogy ehhez – és az előbbrejutás egyéb fékjeinek kioldásához – műveltség kell.

Húsz évvel később, az olvasó népért mozgalom negyedik országos konferenciájának idején, számos tekintetben hasonló a helyzet. Nagy reformok, gyökeres változások vették

kezdetüket, s ma is a gazdaság a kibontakozás egyik fő frontja. A várakozás ma is nagy, és az úgynevezett emberi tényező szerepe is előtérbe került. Ma persze még a fogalmak is mások. Ha az olvasómozgalom neves elindítói egy mennyei monitoron rátekinthetnének mai világunkra, bizony nem ismernének rá a két évtizeddel korábbi állapotokra. Mert mit kezdenének szegények az olyan jelenségekkel, mint pluralizmus, termékszerkezet-váltás, társasági törvény, gyülekezési és egyesülési jog, vállalkozási törvény, társasági törvény, világtűlevél, tőzsde, alternatív katonai szolgálat, szanálás, munkanélküliség, többes jelölés, alulról építkező társadalom, politikai intézményrendszer reformja...? S mindez a szocializmus égisze alatt!

Ha talán kissé erőltetett is a párhuzam az olvasómozgalom húsz évvel ezelőtti világrajöttekor létező helyzet és az olvasó népért mozgalom negyedik országos konferenciája idején tapasztalható állapotok között, annyiban talán mégis helyénvaló, hogy mindkét alkalommal nagy lehetőségek tárultak fel az ország előtt, s mindkét helyzet feladta a leckét a művelődésügynek is. A két időpont jellemzésére kiragadott egy-két kifejezés pedig talán érzékeltette, hogy – bár mindkét esetben a történelmi pillanatot megragadásának alkalmáról, lehetőségéről van szó – a történelmi, társadalmi valóság ma kedvezőbb egy jól működő gazdaság, egy önmagát nagykorúsítani képes társadalom megteremtéséhez.

Olvasás és elektronikus összkomfort

A másik lényeges körülmény, amit nem hagyhatunk számításon kívül, amikor az olvasómozgalom helyzetéről tanácskozunk, az az olvasás helyzete a művelődési és szórakozási formák között.

S most ismét paraméterszerű jelzésekre kell hagyatkoznom, ha a szituációt akár csak érzékeltetni is akarom. Az olvasásnak ugyanis olyan viszonyok között kellene teret nyernie, amikor a művelődési és szórakozásformák az elektronikus változatok (tévé, videó, műholdas műsorszórás, hifi torony, személyi számítógép kínálta időtöltési változatok, játékautomaták stb.) irányába tolódnak el, s amikor az audiovizuális összkomfort egyre általánosabbá válik. A térhatású filmek, a lézerszínházi attrakciók, a hangrögzítési és továbbítási találmányok és

a többi műszaki, technikai „csoda” korában élünk. Ezzel együtt mind nagyobb mérvű a szellemi kényelem is, hiszen ezek a kultúráközvetítők beérik a passzív jelenléttel, nem (vagy csak alig) kívánnak szellemi erőfeszítést. A videóklipp nem igényel koncentrációt; miközben pereg, nincs szükség észbeli aktivitásra, lelki készenlétre, erkölcsi nyitottságra, még a fantáziánkat sem kell működtetnünk; persze, hogy kényelmesebb és vonzóbb, mint a hagyományos művelődésformák közül azok, amelyek szellemi aktivitást igényelnek. S ráadásul az információközvetítés eme huszadik századvegi elektronikus szenzációi valóban ámulatra méltó dolgokra képesek, mindenekelőtt az egyidejűség és az élvezeti összkomfort tekintetében.

S ebben a helyzetben néhány „fanatikus” azt szeretné, hogy könyvtárba menjenek az emberek. Most éppen olvasómozgalmi konferenciára gyűlnek össze, hogy megtárgyalják az olvasásra meg a műélvezésre szoktatás haditervét. Hát a földön élnek ezek a hölgyek és urak? Don Quijote nevetségessége, szánalmassága – az egyik kínálózó értelmezés szerint – abból fakad, hogy megrekedt egy letűnt világ normáinál, s miközben az idő új értékrendet hozott, ő a régiék szerint gondolkodott, cselekedett. Vajon nem tűnik-e a mi ügybuzgalmetnek is efféle megmosolyogni való délibábkergetésnek, szélmalomharcnak? Az elektronikus kultúrahordozók tömeges előretörése idején nem anakronizmus-e a „Gutenberg galaxis” állásának erősítésén fáradozni? Egy új kommunikációs világ, egy új, vizuális kultúra megszületésének, térhódításának szemtanúi vagyunk, s ahelyett, hogy örülnénk a képi kommunikáció előretörésének, a hagyományosat, az írott szót vesszük védelmünkbe. Azon erőlködünk, hogy a számítógép és az audiovizuális technika házasságából létrejött műszaki szuperberendezések élvezetén és kommunikációs nyelvén felnövő generáció a könyvtárba járjon, noha a házi komputerén (terminálján) maholnap (?) talán már nálunk is szinte minden szükséges információt, filmet, videóklippeket stb. lehívhat. Ráadásul az új meg új olvasnivaló gyártásához annyi papír szükséges, hogy a világon évente Dunántúlnyi nagyságú területen kell az erdőt kivágni, ami ugye tíz év alatt ... húsz év alatt ... És hol fog elférni akárcsak száz év múlva is az a sok könyv?

Tudom, e helyütt nem szükséges megvédenem az olvasást és a könyvtárat, s nem kell érveket sorjázatnom a fenti valóban komoly

kihívással szemben. Az olvasómozgalmi konferencia azonban – úgy gondolom – valamilyen formában kell, hogy érintse a problémát, mert – végső soron – a mozgalom korszerűségéről, létjogosultságáról is szó van. A szórakozási és művelődési eszközök terén bekövetkezett forradalom új vívmányai a könyv és az olvasás néhány klasszikus tulajdonságával nem tudnak versenyezni. Ilyen – egyebek között – az intimitás, a varázslatosság, a képzelet szabadsága, a visszalapozhatóság, az időbeli kötetlenség. Sőt, ki kellene mondani: minden csoda három napig tart, s Nyugaton – ahol korábban zajlott le az elektronika beáramlása a szórakoztatóiparba és a művelődésformák közé – ma már a modern művelődési és szórakozási eszközök hatására – még inkább, mint nálunk – a könyvtárba mennek az emberek, hogy a látottaknak-hallottaknak utánaolvassanak: információikat kiegészítsék, megismerjék a közvetített műalkotás eredetijét, ismereteket szerezzenek az alkotókról stb. S szólnunk kell a könyvnek arról a tulajdonságáról, amelyet a hatvanas évek népszerű kritikusa, satirikus írója, *Hámos György* így fogalmazott meg: „A könyvet... el lehet olvasni, le lehet fordítani, ki lehet jegyezni, vissza lehet lapozni benne, idézni lehet belőle, egymás fejébe lehet vágni vita közben. Egy ezer példányban megjelent tanítás mélyebben hatol be a világ szellemi közegébe, s nagyobb felfordulást okoz abban, mint egy százmilliók által egyazon időben meghallgatott rádió- vagy tévéelőadás. Ha innen szemléljük a dolgot: a könyv tömeghatása emberibb, mélyebb és maradandóbb, mint a legendás vagy rémületes tisztelettel emlegetett televíziós tömeghatás.”

Ki kellene azt is mondani, hogy a passzív művelődés személyiségalkító erőként nem hatékony. Ízlést, világnézetet, erkölcsi értékrendet, érzelmi világot csak az a művelődési, szórakozási gyakorlat fejleszt, amelyben aktívan megdolgozunk az ismeretek, az élmények birtokbavételéért, amelyben nem csak elviseljük – passzív fogyasztóként – az előttünk lepergő vagy elhangzó információkat, hatásokat.

S az olvasás védelmében tudatosítani kellene *dr. Hámosi József* agykutató azon tételét, melyet a Kossuth Rádió 1988. július 12-i „Tűnődés a tünetekről” című műsorában (17 óra 02 perckor) fogalmazott meg arról, hogy az emberi agy, különösen pedig a memória fejlesztése, kondicionálása terén milyen fontos szerepe van az olvasásnak.

Úgy gondolom, elkerülhetetlen annak az új-

bóli megerősítése is, hogy a művelődés rendszerében a jövőben is kiemelt helye van a könyvtárnak. Továbbra is művelődési alapintézmény, mindenfajta művelődési tevékenység nélkülözhetetlen bázisa. A korszerű közművelődés, a tudományos kutatás a jövőben is csak könyvtárközpontúan képzelhető el, s a könyvtári szolgáltatások semmi mással nem pótolhatók. Azon kell tehát lennünk, hogy művelődési rendszerünk tengelyébe állítsuk a könyvtárat, melyhez mint küllők csatlakoznak a művelődés és tudomány egyes területei. A könyvtárnak ugyanakkor ebben a művelődési és tudományos rendszerben minél elevebb kapcsolatban kell lennie a közművelődés, a közélet és a tudomány területeivel, s – megbízható információbázisként, vonzó művelődési színtérként – minél gazdagabb szolgáltatásokkal kell szolgálnia a könyvtárak használoit.

S mindehhez két megjegyzés is kívánatos. Az egyik: nemcsak azért hirdetjük a művelődés könyvtárközpontúságának elvét, mert a közművelődés többi ágazatának is a könyvtár az információbázisa, hanem azért is, mert tudjuk, hogy – mint már utaltunk rá – az audiovizuális eszközök korszakában is pótolhatatlan előnyei vannak az írott szónak. Míg ugyanis a

film, a tévé, a rádió ismeret- vagy élményanyaga a befogadótól független időpontban és ütemben leperreg (s az vagy megfelel a befogadónak, vagy nem), addig a könyvet és a folyóiratot az olvasó a számára legkedvezőbb időpontban ütheti fel, és a neki legmegfelelőbb ütemben tanulmányozhatja vagy élvezheti, s ha nem ért valamit, vagy ismét el akar gyönyörködni benne, visszalapozhatja. Ezért ki kell mondanunk, hogy a tömegek művelődésében és szórakoztatásában olyan előnye ez a könyvtárnak, mellyel egyetlen más eszköz sem versenyezhet.

A másik megjegyzés pedig, hogy amikor a könyvtáraknak nagy jelentőséget tulajdonítunk, számításba vesszük azokat a lehetőségeket is, melyeket a könyvtárak kölcsönzésen túli szolgáltatásai jelenthetnek (rendezvények, irodalmi és könyvbarát kisközösségek, zeneműtár – vagy akár videoszoba, olvasótermek, tanulószobák, együttműködési lehetőségek a közművelődés többi területével, tájékoztató szolgálat stb.), s ezért a könyvtárral mint művelődési színtérrel is számolunk. (Arról nem is szólva, hogy a könyvtár az újonnan szerveződő egyesületek, társaságok otthona is lehet.)

Mindezek alapján arra kell törekednünk, hogy az állampolgárok minél nagyobb tömegeit a könyvtárakba szoktassuk, a tudás, az érzelmi, erkölcsi gazdagodás tárházába, ahol – az egyéni művelődés látszata ellenére – a közösséghez való tartozás és a közösséghez, a „helyi társadalomhoz” való magasabb szintű kötődés impulzusaival is feltölthetnek.

Meggyőződésem, hogy a könyvtárak helyének, szerepének illetéknéppeni felfogása, elhelyezése a művelődési és szórakozási formák között korszerű, s e felfogás következetes realizálása megtérülő haszonnal jár.

Nem csupán olvasásról van szó

Éppen két évtizede folyik egy társadalmi méretű, célirányos erőösszpontosítás annak érdekében, hogy az olvasási kultúra meglehetősen alacsony szintjén álló népünket olvasó néppé neveljük. A vállalkozás célja, hogy a nem olvasókkal megszerettesse az olvasást, a már könyvbarátokat pedig igény szintjükben, műértő kvalitásukban fejlessze. Az olvasó néppért mozgalom húsz évvel ezelőtti felhívása sajnos ma is időszerű. Mert – noha az elmúlt két évtized alatt jelentős változások következtek be a társadalom életében – az olvasási kul-

túra színvonala lényegesen nem emelkedett. Az előttünk álló feladatok is azt indokolják, hogy a felhívásban megfogalmazott célok érdekében eredményesebben tevékenykedjünk. A társadalmi kibontakozás programja és a jövőnkért érzett felelősség mind sürgetőbben veti fel az általános és szakműveltség emelésének, a demokrácia és a közéleti kultúra fejlesztésének, az erkölcsi, izlésbeli állapotok javításának, a felelősségtudat és a kreativitás érvényesülésének szükségességét. Mindehhez pedig elengedhetetlen a műveltség – s ezen belül az olvasási kultúra – színvonalának emelése. Az olvasó néppért mozgalom ennek kíván egyik kerete, váza lenni. Az olvasásra épülő – de a film, a színház, a zene és a többi művészeti ág, valamint az amatőr művészeti mozgalom és a tömegtájékoztatási eszközök hatásaival is számoló – művelődés társadalmi mozgalma mind az állami, mind a politikai, társadalmi vezetők, mind pedig a művelődésügy szakembereinek, aktivistáinak az eddiginél céltudatosabb, összehangoltabb, gyakorlatiasabb és hatékonyabb munkáját igényli.

Ezért országosan és helyileg egyaránt feladatok jelentkeznek a könyvbarátok táborának szélesítése és az olvasás művészetének terjesztése érdekében. A feladat a könyvbarátoktól, az állami és politikai vezetőkől, KISZ-től és az alternatív szervezetektől, mozgalmaktól stb. egyaránt további erőfeszítéseket igényel. Ennek stratégiáját és taktikáját kell újragondolnunk.

Az újragondolás fontos szemléleti elemének tartom annak a alapelvnek az érvényesülését, hogy nem egyszerűen az olvasók, a könyv- és folyóiratfogyasztók számának önmagáért való szaporításáról van szó, s nem is az irodalmi széplelkek elburjánztatásáról, hanem a társadalom előbbre jutásához nélkülözhetetlen műveltségbeli feltételek megteremtésének segítéséről az olvasás oldaláról. Ennek a felismerésnek evidenciává kell válnia, s széles körben tudatosítani kell, hogy az olvasottabb embernek több az esélye arra, hogy emberszabásúbb társadalmat rendez be, hogy a műszaki fejlettség és az életszínvonal magasabb fokán működötteti a választott társadalmi alakzatot, hogy igazságosabb beleszólási lehetőségeket teremtsen a közügyek intézésébe és a javak elosztásába, hogy a morál magasabb szintjét gyakorolja. Mindehhez műveltség kell, s ezt az olvasási kultúra szintjének emelésével is segíteni lehet. (Még ha nem is közvetlenül, s nem is mindig

ugyanis, hogy az ügy sokak szemében kimerül abban, hogy gyerekek szűk köre számára néhány napos olvasótábort szerveznek. Mások a könyvbarát mozgalomban, ismét mások az olvasókörökben vélik látni az olvasó népért mozgalom fő formáját. Vannak, akik infantilis olvasztási kampányokkal azonosítják a mozgalmat. Nem vonom kétségbe mindezek létjogosultságát („infantilis kampány” helyett persze átgondolt akcióra gondolok), de szerintem ezek a „jó, ha ilyen is van” kategóriába tartoznak, s nem képezhetik az olvasómozgalom gerincét, fő vonulatát. Hogy mi ez a gerinc, hogy mi is kellene, hogy a fő vonulat legyen, arról mindenképpen szót kellene váltani. Miként arról is, hogy a hangsúlyokat hogyan osszuk el az olvasótábor, az olvasókör, az olvasópályázat, a könyvbarát mozgalom és a többi lehetséges forma között.

Konstruktivitás és a lehetőségek kitégítése

Nagyon fontosnak tartom – és ez talán az eddigiekből is érzékelhető volt –, hogy – amint mondani szokás – koncepciónk legyen az előbbre jutásra. (Hol tartunk, hová akarunk jutni, milyen utat kell és hogyan megtennünk, a távlati célt szem előtt tartva kinek mi a napi teendője, milyen feltételeket keil ehhez előteremteni stb.) Sok múlik azon, hogyan sikerül ezt kidolgozni és a különböző szervekkel elfogadtatni.

Rendkívül fontosnak tartom, hogy képesek legyünk ráhangolódni mindarra az újra, ami napjaink Magyarorszáგában készül, s hogy képesek legyünk felismerni és képviselni a reform, a társadalmi megújulás művelődéspolitikai megfelelőjét, az olvasás mozgalmának új viszonyok közötti változatát. Ehhez pedig – úgy gondolom – az is kell, hogy a művelődésügy – a sok agitprop-kényszerpályás tévelygés, aktuálpólos „naprakészség”, a szervezők befektetett hitének aránytalanul alacsony hatásfokú megtérülése után – végre rátaláljon a saját útjára, s fel tudjon pörögni a gazdaság, a közélet utóbbi hónapokban tapasztalható, ígéretesnek tűnő fordulatszáma. Ezért szerintem az öntevékenység, a helyi kezdeményezések, a művelődési alternatívák, a demokratikusan szerveződő kulturális egyletek, testületek, kaszinók, népfőiskolák, könyvtárak kisközösségei, olvasókörök, klubok, közösségi házak, irodalombarát szakkörök és az önszerveződés,

automatikusan.) Ezért kell az olvasómozgalom.

Hasonlóan fontos szemléleti kérdésnek tartom azt is, hogy ne egyszerűen csak olvasásra akarjuk szoktatni az embereket. A művelődés igényét és készségét kell felébreszteni, kifejleszteni és tartósítani, napi szükségletté fejleszteni bennük. Vagyis az olvasómozgalom egy szélesebb körű társadalmi művelődési program kell, hogy legyen, amely ugyan az olvasást helyezi középpontba, arra épül, de tudatosan számol azokkal a művelődési és szórakozási hatásokkal is, melyeket a televízió, a rádió, a mozi, a művelődési ház, a kiállítóterem, a művészetekkel való öntevékeny foglalkoztatás, a színház és az egyéb műveltséggyarapító lehetőség hordoz. Az olvasómozgalom tehát – az én felfogásomban – komplex művelődési stratégia, amely – az olvasási kultúra fejlesztése mellett – törzse lehet a sokoldalú művelődésnek, s amelyből élő elágazások fakadhatnak a többi művelődési lehetőség irányába. (Mindebből persze nem következik, hogy az olvasómozgalom egyenlő a közművelődés egészével, s hogy művelődésügyünk bajai az olvasómozgalmon kérhetők számon.)

Mi is valójában az olvasómozgalom? Szeretném, ha ezt is sikerülne tisztázni. Azt látom

alulról építkezés hasonló kulturális formái irányába kellene nyitnunk, és eltökélten, következetesen végig kellene vinnünk, hogy a kulturális élet minden szektorában gyökeres változás szükséges a szemléletben és a gyakorlatban egyaránt. (A politikai intézményrendszer reformjával egyidejűleg a művelődési intézményrendszer reformját is végre kellene hajt-nunk.)

Hasonlóan fontos azonban magának a konferenciának a konstruktivitása, realitásérzéke is. Ha panaszkonferenciává, siránkozó fórum-má sikeredik, vagy ha a „Most aztán jól oda-mondogatunk” vagy az „Az semmi, ezen tes-sék megdöbenni!” – mentalitás lesz a domi-náns tónus, nem sokra megyünk a rendez-vénnyel.

Mi sem könnyebb, mint olvasási kultúránk (és művelődési gyakorlatunk) jelenlegi állapo-tán felháborodni, kirívó példákat lobogtatni, ingerülten ezt is, azt is számon kérni. Úgy gondolom ezért, hogy a konferencián főleg olyanoknak van helyük, akiknek a kibontako-zás mikéntjéről van mondanivalója, akik – a (nem éppen rózsás) helyzet reális ismeretében – képesek a cselekvés irányára, formájára, módszerére, szervezeti keretére, az anyagi, személyi tartalékok mozgásba hozatalára konstruktív javaslatokat megfogalmazni. Azért, hogy felfedezzük a kanálban a mélye-dést, hogy kipanaszkodjuk magunkat, hogy úgy általában értekezletezgjünk, nincs értel-me összejönni; ez még a pangás éveiben is bűn volt.

Szellemi honvédelem

Értékrendzavarokkal küszködő világban élünk. A felsorolhatatlanul sok szimptóma kö-zül talán elég, ha csak olyanokra utalok, mint hogy a művészetek, a humán ismeretágak hát-térbe szorulóban vannak (legalábbis a tömegek körében); mindinkább leértékelődnek az olyan emberi erények, mint az empátia, a jó modor, a tisztesség stb.; mind többen választanak nemkívánatos ideálokat, példaképeket; terjed a durvalelkűség, a harácsolás, a Forma-1, a motocross fémjelezte száguldás- és vakmerő-ség-imádat; s terjed mindaz, ami a kiegyensü-lyozott, szép emberi élet, a harmónia ellen hat. És – amint *Fekete Gyula* már kimondta – kul-túrszenny önti el az országot (az aluljáró – de így is írhatom: alul járó – irodalomtól, a rock-zenének titulált – de szórakoztatóiparinak is

csak jóindulattal nevezhető – termékektől kezdve a videokazetta-feketepiac „alkotásain” át, a hivatalos műsorszórázó intézmények giccs-özönéig, szinte végtelen a skála), s bizony szükség lenne a szellemi honvédelem megszer-vezésére.

Értékrendzavaraink tüneteit számba venni nem az én feladatom (képtelen is lennék rá). Így sem tudom azonban megállni, hogy ne szóljak még egy jelenségről: arról, amit legin-kább apparátnyiki, csinovnyiki mentalitásnak nevezhetünk. Azért említem, mert ez is pél-dázza, hogy a közélet, az emberi viszonyok tisztításához mennyire elengedhetetlenül fontos a pallérozottság. A tudásában és jellemében (no és olykor pozíciójában) bizonytalan hiva-talnok számára többnyire a konformizmus, a szervilizmus kínál fogódzót. A felsőbbtség igé-nyeinek mindenkor megfelelni akarás, a főnöki elképzelés fenntartás nélküli kiszolgálása, a hajbókolás, a törleszkedés, a túlzott óvatosko-dás, az „önálló” vélemény olyaténképpen megformálása, hogy a „Főnök” azt a választ kapja, amit hallani kíván, a sorból kilógni nem akarás, az alattvalói rettegés, hogy „jaj, a Fő-nök meg legyen elégedve”, hogy „jaj, a Főnök mit szól hozzá?” (s közben „lefelé” a hatalmat játszani, s az ügy, amit szolgálni kéne, másod-lagossá válik, s nem vagy csak esetlegesen jut előbbre), mind-mind egy olyan hamis érték-rend mutatói, amelynek a megváltoztatásához – miként az értékzavar általános felszámolásá-hoz is – műveltség, műveltség és műveltség kell. Ugyanis a jellembeli tünetek kezelésére is – ha nem is kizárólagosan – a műveltségterápia (és sok-sok művészeti hatás) lehet az egyik megoldás. Mert a kellő felkészültségű és erköl-csi normáit a műalkotások hatása alatt alakító ember stabilan áll a lábán, nem szorul (és nem is vállalkozik) elvtelen manőverekre.

A jelenség másik oldala is tarthatatlan, hogy tudniillik a kiválasztódásnak és megmaradás-nak sokszor még ma is feltétele a képesség, a hajlandóság az asszimilálódásra, a beolvadás-ra, az arcnélkülivé válásra, az önálló gondolat-nélküliségre, a testület igényeinek megfelelő gyalulhatóságra. Ennek felszámolása viszont az ilyen vezetők morális felnövését, megújulási képességét igényli, melyben szintén sokat segíthet a műveltség és természetesen a katarzis minél gyakoribb megélése. (Megérne egy kü-lön „misét” az is, hogy a demokrácia érvénye-süléséhez szükséges vitakultúra milyen össze-függésben van az olvasottsággal, a műveltség-gel.)

Hogy hogy kerül mindez ide? Úgy, hogy értékrendzavarunkon is csak úgy tudunk úrrá lenni, ha – a gazdasági és egyéb feltételek javításával párhuzamosan – a művelődés (nem utolsósorban az olvasómozgalom) eszközeivel is segítünk az embereknek feljutni a kívánatos erkölcsi, világnézeti, humanizációs magaslatra. Hogy ehhez a szépirodalom milyen hatalmas segítséget adhat, azt ehelyütt fölösleges lenne bizonyítani.

Szemellenzõ nélkül

Lukács György a Kortárs 1969. évi 4. számában – az akkor még új gazdasági mechanizmus szemléleti veszélyeit látva, az ökonomizmusból kiinduló finánciális gondolkodástól félve – a következõ, ide tartozó szavakat mondja: „... az emberek igenis olvassanak, és az olvasásuk révén önálló tájékozódásra tegyenek szert, ami nélkül a szocialista demokrácia nem valósítható meg... A szocializmusnak az az érdeke, hogy minden ember maga tudja megmondani minden kérdésben – megfelel-e ez vagy az az õ életvitelének vagy sem. Hogy ezt az emberek a kultúra segítségével nélkül meg tudnák tenni, ki van zárva. Ha valaki közülünk, egyszer politikailag helyesen foglal állást egy kérdésben, ki tudná megmondani, hogy ebben Homérosznak, Shakespeare-nek vagy Tolsztojnak mennyi szerepe van?”

Szinte ugyanezt a gondolatot folytatja *Huszár Tibor*, amikor 1986-ban, a XVI. veszprémi tévétalálkozó záróünnepségén – immáron napjaink reformjáról – így fogalmaz: „A magyar gazdaság reformja – reméljük – a nehézségek ellenére is jövedelmezõbbé, dinamikusabbá teszi gazdaságunkat. Az áru- és pénzviszonyok azonban a tervgazdaság feltételei között sem mellékhatás nélküli gyógyszerek. Azokban a szférákban, ahol a pénz törvényei hatnak, az »élet« konstrukcióját sokkal inkább a »tények hatalma«, mint a »meggyõzõdések ere-

je« határozza meg. Márpedig annak a szocialista világnak, amelynek megteremtésén fáradozunk, s amelyben hinni akarunk, a polgárait nem mozgathatják csak rideg érdekek. Nem adhatjuk fel a reményt, hogy az árufetizmus visszaszorítható, s hogy az új erkölcsiség úttörõi vagyunk. E cél megvalósításának nélkülözhetetlen eszköze a mûvészet. Mert a feladat nemcsak a hiány leküzdése, az anyagi szükségletek kielégítése, hanem a szellemi szférában jelentkező, részben örökölt, ám napjainkban újratermelődő szükségletnélküliségnek megszüntetése, új szükségletek létrehozása.”

Azt gondolom, hogy a konferenciának a reform és kultúra, kibontakozás és olvasómozgalom kérdéskörben valahogy így kell gondolkodnia, éppen azért, mert az irodalmi nevelés keretein túlmutató ügyrõl van szó.

Azért kell minderre figyelmeztetnünk, mert a gazdaságra orientált, piacentrikus világunkban (no és társadalmunk már érintett, átmeneti értékrend szerint kalibrált életében) megnõ a veszélye a technokrataságnak, a fõkönyvelõi szemléletnek, a szemellenzõs gondolkodásnak.

*

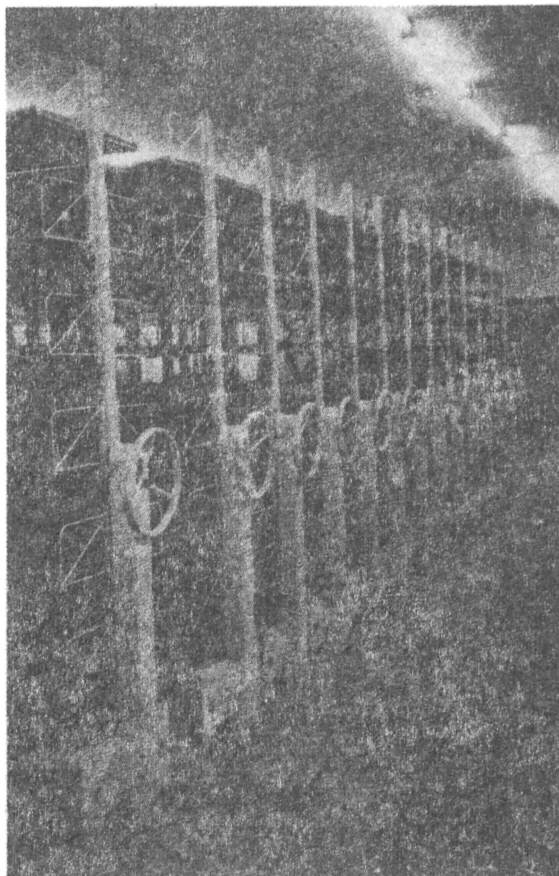
A reform, a gazdasági és társadalmi kibontakozás, megújulás végigvitele elképzelhetetlen a tömegek jelenlegi ismeretszintjén, a demokráciával való élni tudásuk mostani fokán. Értékrendjük fejlesztése is számos teendõt ad. A szórakozás- és művelődésformák átstrukturálódása, a művelődésre fordítható egyéni és állami összegek csökkenése (a forintban kifejezhető szám növekedése ellenére is) és az olvasó népert mozgalom lefékezõdése nehezíti az állapotokat aggodva figyelõ, azokba belemenyugodni nem akaró, kiutat keresõ „hívõk” helyzetét. Ilyen viszonyok között milyen legyen és mit tegyen az olvasómozgalom? Erre kellene, hogy feleletet adjon az olvasó népert mozgalom IV. országos konferenciája.

Füleki Mihály

KÉRÉS A SZERZÕKHÖZ

A Könyvtárosnak szánt írásokat oldalanként 26 sorral, soronként 58 leütéssel kérjük gépelni. A kézirat végén, illetve a fényképekhez csatolt kísérlévélben kérjük feltüntetni a szerzõ nevét, személyi számát, lakáscímét, munkahelyi beosztását és munkahelyének címét

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA

és

TÉKA

típusú bútorainkat,

melyek

IRINGÓ

alvázra szerelve

tömörraktárak

berendezésére is

alkalmasak

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

**Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:
CAVALLONI GYÖNGYI**

Budapest XXII., Csap u. 14/a. 1222

Telefonüzenet: 663-226